

УКРАЇНА
ГОСПОДАРСЬКИЙ СУД
Житомирської області

10002, м.Житомир, майдан Пуятинський, 3/65 тел.481-618

№02-03/28-е від 10.02.2017

Державна судова адміністрація України

Зборами суддів господарського суду Житомирської області 10.02.2017 за результатами обговорення “Основних методологічних підходів та результатів дослідження при визначенні коефіцієнтів навантаження на суддів та складності справ спеціалізованих судів та судів апеляційної інстанції”, було прийнято рішення звернутись до Державної судової адміністрації України з метою висловити свою позицію щодо недоліків проведеного дослідження з визначення чисельності суддів.

В “Основних методологічних підходах та результатах дослідження щодо визначення коефіцієнтів навантаження на суддів та складності справ спеціалізованих судів та судів апеляційної інстанції” (далі - ОМП) представлено основні результати дослідження середніх витрат часу на розгляд справи, необхідних для визначення оптимальної чисельності суддів, їх навантаження та фінансування судів, та розрахунки на їх основі коефіцієнтів складності справи для забезпечення справедливого розподілу справ між суддями через автоматизовану систему діловодства суду.

Натомість, з сукупного аналізу положень даного документа вбачається, що визначені у ньому підходи є надто загальними; не враховують специфіку і відмінності здійснення правосуддя судами, в залежності від їх спеціалізації; не враховують ряду важливих факторів, які значно впливають на кінцеві результати дослідження. До неправдивого відображення досліджуваних даних в цілому щодо місцевих господарських судів, зокрема, призвело те, що:

- **“документ підготовлено фахівцем з питань судової статистики та навантаження на суддів Проекту USAID «Справедливе правосуддя» М.Огай (к.е.н., с.н.с., старший науковий співробітник відділу соціально-демографічної статистики Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України) за участі начальника Відділу судової статистики, діловодства та архіву судів ДСА України А. Поліщук та спеціаліста з питань права та судового адміністрування Проекту USAID «Справедливе правосуддя» С. Сученка” (арк. 6), натомість про участь суддів у його підготовці, які є найбільш компетентними у питаннях, що стосуються специфіки та особливостей їх професійної діяльності, у цьому документі не йдеться;**

- **“частиною дослідження було проведення опитування суддів щодо витрат часу на розгляд типових справ за категоріями та розрахунку на їх основі коефіцієнтів навантаження на суддів”** (арк.6), у той час, як в силу об'єктивних обставин (зокрема, зважаючи на визначений законом розмір судового збору, складну конструкцію законодавчого регулювання господарських відносин та постійний динамічний розвиток останніх), протягом останніх шести - семи років складність справ значно зросла, а типові справи взагалі відсутні. Неврахування вказаного нівелює в цілому завдання дослідження та досягнення його мети, оскільки **“метою опитування є отримання статистичних показників щодо витрат часу на розгляд типових справ”**. **Витрати часу досліджувалися за категоріями справ, згрупованими в типологічні групи, подібні по суті та процесуально; завданням опитування є отримання надійних середніх показників щодо витрат часу за окремими стадіями розгляду та на їх основі визначити загальні витрати часу на розгляд типових справ в межах категорій справ”**. Навіть на рівні суду, у зв'язку з відсутністю типових справ та неможливістю визначення складності тієї чи іншої справи в межах категорій справ, коефіцієнт складності, який має враховуватися при розподілі справ, не застосовується, у зв'язку із складністю його визначення (у всіх справах позовного провадження $k=1$). Доказом відсутності типових справ є також зазначені в ОМП (арк. 9) висновки про те, що **“аналіз розрахованих характеристик ряду розподілу, в тому числі коефіцієнтів варіації, засвідчив, що, як і у дослідженні 2012 року щодо середніх витрат часу у місцевих загальних судах, значення середнього арифметичного не є типовим для жодного типу справ; про ступінь однорідності сукупності можна судити, виходячи із значення коефіцієнту варіації. Якщо коефіцієнт варіації набуває значення до 33% вважається, що ряд розподілу є достатньо однорідним, якщо вище 33% - сукупність вважається неоднорідною. У нашому випадку, коефіцієнти варіації для середнього становили не менше 44% (див. Табл. 2). Навіть після здійснення процедури усікання ряду (відкидання крайніх мінімальних та максимальних витрат часу) по окремих типах судів, де застосування цієї процедури було доцільним, коефіцієнти варіації для скоригованого середнього арифметичного становили понад 50%. Фактично це означає, що використання середнього арифметичного, як основної характеристики ряду розподілу, призведе до істотного зміщення оцінок та низького рівня надійності результатів опитування; опитування суддів проведено методом анкетування.”** (арк. 8);

- **“по окремих судах було надіслано не одну анкету, що узагальнює досвід суду в цілому, а кожним суддею (або групою суддів), думки яких щодо тривалості розгляду типової справи певної категорії були різними”** (арк.8). В результаті вказаного при заповненні анкети кожен суддя вкладав свій зміст у визначення конкретних даних та подавав інформацію щодо конкретної справи, яку не можливо взяти за еталон в силу ряду об'єктивних та суб'єктивних факторів;

- автори не врахували, що процес розгляду справи про банкрутство боржника взагалі відмінний від розгляду будь – яких інших справ, а строки проведення лише окремих процедур у справі про банкрутство згідно чинного

законодавства можуть тривати: процедура розпорядження майном боржника - сто п'ятнадцять календарних днів і може бути продовжена господарським судом за вмотивованим клопотанням до двох місяців; процедура санації - шість місяців і може бути продовжена господарським судом за вмотивованим клопотанням не більше ніж на дванадцять місяців; ліквідаційна процедура - дванадцять місяців; наведені передбачені Законом строки лише окремих процедур однієї справи про банкрутство взагалі не можна порівняти із часом розгляду будь - якої іншої типової справи будь - якої юрисдикції;

- порівняння даних дослідження проведеного у 2012 році та у 2015 році при розгляді справ про банкрутство є абсолютно невірним, оскільки Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у редакції до 19.01.2013 містив серед інших суттєвих відмінностей статтю 52 Особливості банкрутства відсутнього боржника (так звана спрощена процедура банкрутства), якої не має у редакції з 19.01.2013 зазначеного Закону. При цьому, як свідчать статистичні дані господарського суду Житомирської області та дані автоматизованої системи діловодства господарського суду Житомирської області у 2012 році більшість справ, а саме 55% порушених справ про банкрутство та 58% розглянутих господарським судом справ про банкрутство становили справи, які розглядались згідно статті 52 Закону за спрощеною процедурою та у значно коротші строки. Редакція Закону з 19.01.2013 взагалі не містить положень зазначеної статті, а тому справи, порушені судом з 19.01.2013 року розглядаються без застосування так званої спрощеної процедури (ст.52 Закону у редакції до 19.01.2013) у інші, встановлені законом строки, а тому дослідження середніх витрат часу у справі про банкрутство у 2012 році та у 2015 році взагалі помилково порівнювати;

- самі таблиці, які заповнювалися суддями при опитуванні, сформовані не коректно, що унеможлиблює з'ясування об'єктивних даних, зокрема у таблиці 3.2. ОМП окремі невеликі складові частини однієї справи про банкрутство помилково визначені як чотири неіснуючі категорії справ про банкрутство, серед яких: майнові вимоги до боржника, грошові вимоги кредитора до боржника, діяльність арбітражного керуючого, інші ніж зазначені у №24-26 (арк. 14). При цьому заповнюючи при опитуванні зазначені некоректні таблиці кожний суддя (суд) вкладав свій зміст щодо середніх витрат часу, який некоректно порівнювати з іншими даними. Наприклад, як вбачається з архівних даних господарського суду Житомирської області суддями господарського суду у графі таблиці 3.2. ОМП «Пояснення та уточнення» відносно «так званих категорій справ про банкрутство» було зазначено, що в пунктах 24 - 27 розрахунок часу здійснено з урахуванням розгляду однієї вимоги до боржника, однієї заяви кредитора, однієї скарги на дії арбітражного керуючого, одного звіту арбітражного керуючого тощо. Очевидно, що в цьому випадку зазначено не розрахунок часу на справу, а розрахунок часу на розгляд судом однієї вимоги (заяви) у справі про банкрутство, яких в межах справи може бути і 2, і 20, і більше;

- помилкове визначення категорій справ про банкрутство та витрат часу на розгляд справи про банкрутство знайшло своє відображення у таблиці 6 (арк.25) з якої вбачається, що лише одна заява кредитора (як складова частина справи) з вимогами до боржника за даними АСДС перебувала у суді 47 днів та згідно

даних опитування суддів на її розгляд затрачено 597 хвилин. Очевидно, що лише кредиторських заяв у одній справі може бути і 2, і 20, і більше. При цьому 597 хвилин повинно бути помножено на кількість такого виду заяв, щоб підрахувати кількість часу затраченого на розгляд лише заяв кредиторів у справі про банкрутство. Взагалі не враховано часу на розгляд судом у справі всіх інших питань у процедурі розпорядження майном, при мировій угоді, санації, ліквідації. Натомість у таблиці 4.2. вже на всю справу, визначену як справа про банкрутство: грошові вимоги до кредитора передбачено 597 хвилин, а на інші справи про банкрутство ще менше: 581 хвилина, 526 хвилин, 497 хвилин; цілком очевидно, що з врахуванням часу, передбаченого чинним законодавством на проведення процедур розпорядження майном, санації, ліквідації справа про банкрутство перебуває у суді на практиці більше року, а тому використання в тому числі при визначенні навантаження показника 47 днів перебування однієї заяви кредитора як однієї справи про банкрутство є помилковим та відповідно розрахунок на підставі таких даних м'яко кажучи не відповідає дійсності та призводить до неправильних висновків помилкового штучного заниження часу, необхідного для розгляду справи;

– у таблиці 3.2. (арк. 14) ОМП не вірно визначені остаточні показники щодо середніх витрат часу на розгляд справ за категоріями у місцевих господарських та апеляційних господарських судах. Оскільки саме суд першої інстанції формує справу та витребує у встановленому порядку необхідні докази, а при розгляді справ про банкрутство контролює здійснення процедури розпорядження майном, санації, ліквідаційної процедури, роботу арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) і при цьому правосуддя здійснюється суддею одноособово, а суд апеляційної інстанції працює із сформованими місцевим судом матеріалами справи, яку розглядає трійка суддів, то очевидним є висновок про те, що суду першої інстанції необхідно не менше часу для розгляду тієї ж справи, порівняно із судом апеляційної інстанції. Натомість таблиця 3.2 містить зворотні дані, що є не логічним;

– невірно визначений коефіцієнт складності (п.1.3, арк. 17) призвів до не правильного визначення середнього часу тривалості розгляду типової справи та відповідних коефіцієнтів складності в місцевих господарських та апеляційних господарських судах таблиці 4.2 (арк.19);

– **“у дослідженні оцінювалися, так звані, «чисті» витрати часу судді на розгляд справи, а не тривалість перебування справи в суді. Загальний час, витрачений на розгляд справи, оцінювався як в цілому, так і за окремими стадіями розгляду : □ час на попередній розгляд матеріалів справи, підготовку до слухань та судового розгляду; □ час на слухання та судовий розгляд; □ час на обговорення і написання судового рішення (постанови, ухвали, рішення, вироку); □ час на оголошення рішення в залі судових засідань; □ час на виготовлення повного тексту вмотивованого рішення”** (арк.7), натомість не враховано час перебування судді в нарадчій кімнаті, час, на автоматизований відбір арбітражного керуючого у справах про банкрутство на різних стадіях, на офіційне оприлюднення оголошень та повідомлень у справах про банкрутство на офіційному веб – сайті Вищого господарського суду України в мережі Інтернет; на підписання електронним підписом всіх

процесуальних документів, на внесення та відправлення всіх процесуальних документів у справі до Єдиного державного реєстру судових рішень, на зазначення в них дати набрання законної сили, на оформлення наказів, на оформлення справ для передачі до архіву суду, на оформлення статистичних карток у справах. Та саме головне - не враховано стадію виконання судових рішень. Так, розгляд кожної справи не закінчується винесенням рішення, оскільки після видачі наказу, в процесі його виконання до суду від сторін виконавчого провадження та інших осіб надходить ряд заяв та скарг, кількість яких не можливо передбачити, а їх розгляд потребує значних затрат часу (про заміну сторони виконавчого провадження; про зняття арешту з майна в процесі виконавчого провадження; винесення додаткових рішень, ухвал; роз'яснення і виправлення рішень, ухвал; формування матеріалів оскарження окремих процесуальних документів для направлення до судів апеляційної та касаційної інстанцій; виправлення помилок в наказах; визнання наказів такими, що не підлягають виконанню; розгляд заяв про поновлення пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання; розгляд заяв про відстрочку, або розстрочку виконання рішення, зміну способу та порядку виконання рішення, ухвали; розгляд скарг на дії чи бездіяльність органів Державної виконавчої служби; поворот виконання рішення... Також не враховано людський фактор (перебування на лікарняному, у відпустці без збереження заробітної плати, відпустці по вагітності та пологах, відпустці по догляду за дитиною, відрядженні у зв'язку з навчальними заходами тощо). Не взято до уваги, що саме так звані нетипові справи, наприклад деякі справи про банкрутство можуть становити декілька десятків томів, для їх вивчення, аналізу, підготовки до судових засідань суддею затрачується стільки часу, як при розгляді декількох справ, особливо, якщо таку справу отримує інший суддя після скасування судового акту; кількість матеріалів (в тому числі заяв, клопотань, які потребують вирішення) перед кожним судовим засіданням у такій справі є досить значною та потребує багато часу для їх опрацювання. Необхідно зазначити, що з кожним днем вимоги до якості кожного судового акту збільшуються, постійно збільшується кількість різноманітних не процесуальних дій, які повинен здійснювати, або контролювати суддя у зв'язку із здійсненням правосуддя, що з кожним днем добавляє навантаження, але не відображається як час, затрачений на розгляд справи;

- **“за типами судів виділено наступну кількість категорій справ, а також процесуальних дій в межах типів судів: □ місцеві господарські суди – 27 категорій справ та 6 видів процесуальних дій”** (арк.8), у той же час місцеві господарські суди вчиняють значно більшу кількість процесуальних дій. Зокрема, не враховано: розгляд заяв про вжиття заходів до забезпечення позову; про відмову у прийнятті позовної заяви; про повернення позовної заяви; про прийняття зустрічного позову та відмову у його прийнятті; про заміну сторони чи третьої особи її правонаступником, про заміну сторони виконавчого провадження; про залучення третіх осіб; про зняття арешту з майна в процесі виконавчого провадження; особливості розгляду справ в режимі відеоконференції; особливості розгляду справ із застосуванням Конвенції про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних та комерційних справах (Гаага, 1965); винесення (ухвалення) додаткових рішень,

ухвал; роз'яснень і виправлень рішень, ухвал; формування матеріалів оскарження окремих процесуальних документів для направлення до судів апеляційної та касаційної інстанцій; виготовлення окремих ухвал та повідомлень прокурору або органу досудового розслідування; оформлення наказів; розгляд багаточисельних та різноманітних заяв, клопотань та скарг у справах про банкрутство; виправлення помилок в наказах; визнання наказів такими, що не підлягають виконанню; вирішення питання щодо направлення справ за підсудністю; розгляд заяв про поновлення пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання; повернення заяв про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами; розгляд заяв про відстрочку, або розстрочку виконання рішення до винесення рішення у справах; розгляд скарг на дії чи бездіяльність органів Державної виконавчої служби; поворот виконання рішення; час перебування судді в нарадчій кімнаті, час, на підписання електронним підписом всіх процесуальних документів, на внесення та відправлення всіх процесуальних документів до Єдиного державного реєстру судових рішень, на зазначення в них дати набрання законної сили, на оформлення наказів, на оформлення справ для передачі до архіву суду, на оформлення статистичних карток у справах тощо;

- враховуючи відсутність типових справ та суттєве зростання за останні роки складності справ, не відповідає дійсності висновок, що **“результати опитування суддів є дещо завищеними порівняно з об'єктивними оцінками, тому середні витрати часу потребують коригування у відповідності до коефіцієнтів завищення оцінок між опитуванням суддів та об'єктивними оцінками часу, визначеними у дослідженні 2012 року”** (арк. 11), а порівняння з результатами дослідження 2012 року взагалі є недоречними;

- згідно примітки 6 ОМП **“дослідження поєднувало два інструменти збору даних: опитування суддів та аналіз щоденників, які заповнювали судді протягом двох місяців, фіксуючі «об'єктивні витрати часу» щодня. Оскільки оцінки за щоденниками були більш надійними, порівняно з результатами опитування, саме вони були покладені в основу визначених середніх витрат часу на розгляд справи”**, натомість два місяці - не достатній проміжок часу для збору об'єктивних даних по досліджуваному питанню;

- арк. 26 та арк. 29 ОМП містять суперечливі висновки, в яких піддається сумніву достовірність встановлених досліджуванням даних: **“Слід відмітити, що на рівень взаємозв'язку між оцінками за даними двох джерел може впливати якість даних з обох джерел. Зокрема виявлено, що в базах даних АСДС містяться технічні помилки, а оцінки витрат часу отримані за результатами опитування не завжди відповідали реальним (відомим) строкам розгляду справ; слід зазначити, що на даному етапі дослідження пропонується використовувати середні витрати часу, отримані на основі опитування суддів, а не за даними АСДС, оскільки результати опитування суддів, є більш надійними з точки зору оцінювання «чистого часу» є більш прийнятними до використання”**;

- в самих ОМП наголошено (арк. 6), що **“головним методологічним недоліком зазначеного підходу було те, що він не враховує інших, крім складності справи, об'єктивних показників, які мають істотний вплив на кінцеве навантаження”**. За вказаного, оскільки складність справ не можна

вважати об'єктивно визначеною, а інші критерії взагалі відсутні, застосування результатів вказаного дослідження на практиці є необґрунтованим, а зроблені висновки на підставі таких досліджень є помилковими;

– з ОМП (арк.29) вбачається, що здійснені дослідження є експериментальними та потребують додаткової апробації через розрахунок зваженого навантаження на рівні конкретного суду. Однак такої апробації взагалі не здійснювалось.

Слід зазначити, що застосування результатів дослідження у поданому вигляді призведе лише до негативних наслідків, оскільки штучно зменшує реальне навантаження, безпідставно обмежує час, необхідний для підготовки та здійснення якісного судового процесу, спотворює саме поняття «розумного строку» для вирішення справи. Неврахування вищенаведених факторів матиме наслідком погіршення якості розгляду справ, якості судових актів та правосуддя в цілому. Також призведе до затягування в часі розгляду справ, тому що для виготовлення якісних судових актів, враховуючи сучасні вимоги до процесуальних документів, необхідно значно більше часу, навіть у порівнянні з 2012 роком.

З огляду на викладене, просимо врахувати зазначену у вказаному листі інформацію та не застосовувати “Основні методологічні підходи та результати дослідження при визначенні коефіцієнтів навантаження на суддів та складності справ спеціалізованих судів та судів апеляційної інстанції”.

В. о. голови
господарського суду
Житомирської області

(підпис)

Н.Я.Терлецька-Байдюк